TEISINGUMO TEISMO (ketvirtoji kolegija) SPRENDIMAS

2011 m. gegužės 26 d. *

Byloje C-293/10

dėl *Landesgericht Innsbruck* (Austrija) 2010 m. balandžio 22 d. Sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2010 m. birželio 14 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą

Gebhard Stark

prieš

DAS Österreichische Allgemeine Rechtsschutzversicherung AG

TEISINGUMO TEISMAS (ketvirtoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas J.-C. Bonichot, teisėjai K. Schiemann, L. Bay Larsen, C. Toader (pranešėjas) ir A. Prechal,

generalinė advokatė V. Trstenjak,
kancleris A. Calot Escobar,

* Proceso kalba: vokiečių.

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— G. Stark, atstovaujamo *Rechtsanwalt* H. Kofler,

— *DAS Österreichische Allgemeine Rechtsschutzversicherung AG,* atstovaujamos *Rechtsanwalt* E.R. Karauscheck,

— Austrijos vyriausybės, atstovaujamos E. Riedl,

— Europos Komisijos, atstovaujamos K.-Ph. Wojcik ir N. Yerrell,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinės advokatės nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 1987 m. birželio 22 d. Tarybos direktyvos 87/344/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su teisinių išlaidų draudimu, derinimo (OL L 185, p. 77; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 1 t., p. 187) 4 straipsnio 1 dalies išaiškinimu.

2 Šis prašymas buvo pateiktas nagrinėjant bylą tarp draudimo bendrovės *D.A.S. Österreichische Allgemeine Rechtsschutzversicherung AG* (toliau – D.A.S.) ir G. Stark dėl tam tikrų išlaidų advokatui atlyginimo ir teisinių išlaidų draudimo bendrųjų taisyklių nuostatos, suteikiančios draudikui teisę apriboti savo išmokas, susijusias su draudimo apsauga atlyginant sumą, paprastai reikalaujamą teismo, kuriame nagrinėjama į šios draudiminės apsaugos taikymo sritį pakliūvanti byla, buveinės vietoje įsisteigusio advokato, galiojimo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisės aktai

3 Direktyvos 87/344 vienuoliktoje konstatuojamojoje dalyje numatyta:

„kadangi asmenų, turinčių teisinių išlaidų draudiminę apsaugą, interesai reiškia, kad apdraustasis privalo turėti galimybę bet kokioje apklausoje arba teismo procese bei visais atvejais, atsiradus interesų konfliktui, pasirinkti advokatą arba kitą asmenį, kuris turi nacionalinių įstatymų numatytus reikalavimus atitinkančią kvalifikaciją.“

4 Šios direktyvos 1 straipsnyje numatyta:

„Šios direktyvos tikslas yra suderinti teisinių išlaidų draudimą reglamentuojančių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatas <...> stengiantis padėti veiksmingai naudotis steigimosi laisve ir kiek galima užkirsti kelią bet kokiam interesų konfliktui, ypač kylančiam tada, kai draudikas suteikia draudiminę apsaugą kitam asmeniui arba suteikia

draudiminę apsaugą ir asmens teisinėms išlaidoms, ir kuriai nors kitai <...> draudimo grupei, bei, iškilus tokiam konfliktui, sudaryti galimybę jį išspręsti.“

5 Šios direktyvos 2 straipsnio 1 dalis yra išdėstyta taip:

„Ši direktyva yra taikoma teisinių išlaidų draudimui. Toks draudimas reiškia, kad draudimo įmonė už draudimo įmokas įsipareigoja padengti teismo proceso išlaidas ir suteikti kitas su draudimine apsauga tiesiogiai susijusias paslaugas, siekiant:

— garantuoti apdraustajam jo patirtų nuostolių, žalos atlyginimą arba sužalojimo kompensaciją ikiteisminio susitarimo arba baudžiamojo ar civilinio proceso pagalba,

— ginti apdraustąjį arba jam atstovauti civiliniame, baudžiamajame, administraciniame ar kitokiame procese arba dėl bet kokio jam pareikšto reikalavimo.“

6 Šios direktyvos 4 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Kiekvienoje teisinių išlaidų draudimo sutartyje aiškiai pripažįstama, kad:

a) kai kreipiamasi į advokatą ar kitą asmenį, kuris pagal nacionalinės teisės aktus turi reikiamą kvalifikaciją ginti apdraustąjį, jam atstovauti arba ginti jo interesus bet kokiame tyrime ar teismo procese, apdraustasis turi teisę laisvai pasirinkti tokį advokatą arba kitą asmenį;

b) kilus interesų konfliktui, apdraustasis turi teisę laisvai pasirinkti advokatą arba, jei jis to nori ir tą leidžia nacionalinės teisės aktai, bet kurį kitą reikiamą kvalifikaciją turintį asmenį ginti jo interesus.“

Nacionalinės teisės aktai

7 Pagal Įstatymo dėl advokatų paslaugų įkainių (*Rechtsanwaltstarifgesetz*, toliau – RATG) 23 straipsnio 1 dalį fiksuoto dydžio įkainis yra taikomas atlyginant už tam tikras papildomas advokato paslaugas civilinėse bylose.

8 Pagal RATG 23 straipsnio 5 dalį fiksuoto dydžio įkainio dalis, tenkanti šioms paslaugoms, turi būti dvigubai didesnė, kai advokatas jas teikia ne savo kontoros buveinės vietoje.

9 Austrijos teisės aktų leidėjas perkėlė Direktyvos 87/344/EEB 4 straipsnį Draudimo sutarties įstatymo (*Versicherungsvertragsgesetz*, toliau – *VersVG*) 158k straipsniu, kuris išdėstytas taip:

„1. Apdraustasis turi teisę savo atstovu teismo ar administraciniame procese laisvai pasirinkti asmenį, turintį teisę verstis profesine šalių atstovavimo veikla. Be to, kilus jo ir draudiko interesų konfliktui, apdraustasis turi teisę laisvai pasirinkti advokatą savo teisiniams interesams ginti.

2. Draudimo sutartyje galima numatyti, kad apdraustasis savo atstovu teismo ar administraciniame procese gali pasirinkti tik asmenį, turintį teisę verstis profesine šalių atstovavimo veikla, kurio biuras yra teismo ar administracinės institucijos, kompetentingų nagrinėti numatomą bylą pirmąja instancija, buveinės vietoje. Tuo atveju, kai šioje vietoje nėra bent keturių savo biurus ten turinčių tokios kvalifikacijos asmenų, turi būti suteikta teisė rinktis iš *Gerichtshof erster Instanz* [(pirmosios instancijos teismas)] apylinkėje, kurioje yra minėtos institucijos buveinė, dirbančių asmenų.

[…]“

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

10 Nuo 1997 m. G. Stark ir D.A.S. buvo sudarę teisinių išlaidų draudimo sutartį. Ši sutartis buvo susijusi su, be kita ko, darbo bylų teismuose patirtomis teisinėmis išlaidomis nagrinėjant darbo teisės ginčus ir teisinių išlaidų draudimo apsauga kaip papildoma paslauga nepagrindinę veiklą vykdantiems savarankiškai dirbantiems asmenims.

11 Ši sutartis buvo pagrįsta 1997 m. Bendrosiomis teisinių išlaidų draudimo taisyklėmis (*Allgemeine Bedingungen für die Rechtsschutzversicherung*, toliau – ARB 97). Jos 10 straipsnis, kuris tiesiogiai pagrįstas *VersVG* 158k straipsniu, yra išdėstytas taip:

„1. Apdraustasis turi teisę savo atstovu teismo ar administraciniame procese laisvai pasirinkti asmenį (advokatą, notarą ir kt.), turintį teisę verstis profesine šalių atstovavimo veikla. Draudikas privalo nurodyti, kad apdraustasis turi pasirinkimo

teisę, kai tik šis pareikalauja draudimo apsaugos teismo ar administraciniam procesui pradėti.

<…>

3. [Atstovo] pasirinkimo teisė pagal 1 punktą <…> susijusi tik su asmenimis, kurių biuras yra teismo ar administracinės institucijos, kompetentingų nagrinėti bylą pirmąja instancija, buveinės vietoje. Jei šio teismo ar administracinės institucijos buveinės vietoje ne mažiau kaip keturi tokie asmenys turi savo biurus, galima pasirinkti turintį teisę verstis atstovavimo veikla asmenį, kurio buveinė yra jurisdikciją turinčio *Landesgericht* [(apygardos teismas)] teritorijoje.

<…>“

12 Iš sprendimo pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad 2009 m. gruodžio 16 d. sprendimu *Oberster Gerichtshof* (Aukščiausiasis teismas) pripažino *VersVG* 158k straipsnio 2 dalimi siekiamus tikslus ir nusprendė, jog minėto 10 straipsnio 3 punktas turi būti aiškinamas taip, kad apdraustasis taip pat gali pasirinkti „už buveinės teritorijos“ įsisteigusį advokatą, jei šis įsipareigoja pateikti tokią sąskaitą apmokėti išlaidas ir honorarą, kokią pateiktų advokatas, įsisteigęs vietoje, kur yra kompetetingo pirmosios instancijos teismo buveinė.

13 G. Stark gyvena Landeke (Austrija), vietovėje esančioje už 600 km nuo Vienos. 2006 m. kovo 24 d. jis kartu su kitais keturiais asmenimis pareiškė ieškinį *Arbeits- und Sozialgericht Wien* (Vienos darbo ir socialinis teismas) savo buvusiam darbdaviui. Siekdami užsitikrinti atstovavimą šiame teisme G. Stark ir kiti ieškovai laisvai pasirinko advokatą, kuris turėjo savo kontorą Landeke.

14 2006 m. gegužės 8 d. laiške šiam advokatui D.A.S. patvirtino, kad padengs proceso *Arbeits- und Sozialgericht Wien* išlaidas, bet vis dėlto patikslino, jog padengs tik tokias išlaidas, kurias apmokėti paprastai pateikia sąskaitą šio teismo buveinės vietoje įsisteigęs advokatas.

15 Tą pačią dieną G. Stark advokatas atsakė laišku, kad jis nepateiks sąskaitos pagal teismo apylinkėje kontorą turinčio advokato įkainius, nes išlaidos, kurios susidaro dėl to, kad reikia bylinėtis Vienoje, yra per didelės jo kontorai.

16 Per 2008 m. liepos 4 d. posėdį *Arbeits- und Sozialgericht Wien* šio proceso šalys sudarė taikos sutartį.

17 D.A.S. sumokėjo G. Stark advokatui už paslaugas šiame procese 5 782,19 euro sumą, atitinkančią *Arbeits- und Sozialgericht Wien* apylinkės teritorijoje įsisteigusio advokato išlaidoms ir honorarams, apskaičiuotiems ne pagal RATG 23 straipsnio 5 dalyje numatytą dvigubą fiksuotą įkainį, o pagal RATG 23 straipsnio 1 dalyje nurodytą paprastą fiksuotą įkainį. Ši suma nepadengė visos G. Stark advokato pateiktoje sąskaitoje nurodytos išlaidų ir honorarų sumos.

18 2009 m. vasario 27 d. ieškiniu, pareikštu *Bezirksgericht Landeck* (Landeko kantono teismas), D.A.S. siekė, kad G. Stark sumokėtų pagal jų sudarytą teisinių išlaidų draudimo sutartį mokėtiną 211,46 euro įmoką.

19 G. Stark pareiškė priešieškinį dėl 3 000 eurų skolos, kuri buvo lygi mokėtinam likučiui už advokato, jį gynusio per procesą *Arbeits- und Sozialgericht Wien*, paslaugas,

atsižvelgiant į tai, kad buvo taikytas RATG 23 straipsnio 5 dalyje numatytas dvigubas fiksuotas įkainis. Jis taip iškėlė klausimą, kad nagrinėjant su D.A.S. sudarytą teisinių išlaidų draudimo sutartį reikia atsižvelgti į skirtumą tarp paprasto ir dvigubo fiksuoto įkainio už jo advokato paslaugas, suteiktas per šiame teisme vykusius penkis posėdžius. Grįsdamas šį priešieškinį jis nurodė, kad *VersVG* 158k straipsnio 2 dalis ir ARB 97 10 straipsnio 3 dalis prieštarauja Sąjungos teisei.

20 *Bezirksgericht Landeck* patenkino D.A.S. ir atmetė G. Stark priešieškinį ir dėl to nurodė G. Stark sumokėti D.A.S. 211,46 euro sumą su palūkanomis. Sprendime *Bezirksgericht Landeck* nurodė, kad pagal Sąjungos teisę nekliudoma taikyti *VersVG* 158k straipsnio 2 dalį, kurios pasekmė nėra pasirinkimo laisvės apribojimas, tačiau joje numatytas piniginis apribojimas „už buveinės teritorijos“ įsisteigusiam advokatui.

21 G. Stark pateikė apeliacinį skundą dėl šio sprendimo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui ir iš naujo nurodė, kad Direktyvos 87/344 4 straipsniu draudžiama taikyti minėto 158k straipsnio 2 dalį.

22 Šiomis aplinkybėmis *Landesgericht Innsbruck* nusprendė sustabdyti bylą ir Teisingumo Teismui pateikti šį prejudicinį klausimą:

„Ar Direktyvos 87/344/EEB 4 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad jai prieštarauja [*VersVG*] 158k straipsnio 2 dalis ir ja grindžiama teisinių išlaidų draudiko bendrųjų draudimo taisyklių sąlyga, pagal kurią draudimo sutartyje galima numatyti, kad apdraustasis savo atstovu administraciniame ar teismo procese gali pasirinkti tik turinčius teisę verstis profesine šalių atstovavimo veikla asmenis, kurių biuras yra teismo

ar administracinės institucijos, kompetentingų nagrinėti numatomą bylą pirmąja instancija, buveinės vietoje?“

Dėl prejudicinio klausimo

23 Savo klausimu *Landesgericht Innsbruck* iš esmės klausia, ar Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalimi draudžiami tokie nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos galima susitarti, kad apdraustasis savo atstovu administraciniame ar teismo procese gali pasirinkti tik turintį teisę verstis profesine šalių atstovavimo veikla asmenį, kurio biuras yra teismo ar administracinės institucijos, kompetentingų nagrinėti numatomą bylą pirmąja instancija, buveinės vietoje.

Dėl priimtinumo

24 Anot Austrijos vyriausybės, pateiktas klausimas yra hipotetinis, nes proceso baigtis nepriklauso nuo atsakymo į šį klausimą dėl to, kad iš tiesų apelianto teisė laisvai pasirinkti advokatą nebuvo apribota.

25 Šiuo atžvilgiu pagal nusistovėjusią teismo praktiką atsisakyti priimti sprendimą dėl nacionalinio teismo pateikto prejudicinio klausimo galima, tik jeigu akivaizdu, kad prašomas Sąjungos teisės išaiškinimas neturi jokio ryšio su pagrindinės bylos aplinkybėmis arba dalyku, jeigu problema hipotetinė arba jeigu Teisingumo Teismas

neturi būtinos faktinės ir teisinės informacijos, kad naudingai atsakytų į jam pateiktus klausimus (žr., be kita ko, 2008 m. birželio 24 d. Sprendimo *Commune de Mesquer*, C-188/07, Rink. p. I-4501, 30 punktą).

26 Tačiau, kaip buvo nurodyta šio sprendimo 18–21 punktuose, pagrindinės bylos sprendimas priklauso būtent nuo klausimo, ar tai, kad G. Stark nebuvo atlygintos visos jo advokato sąskaitoje nurodytos išlaidos ir honorarai, o jos būtų buvusios atlygintos, jeigu jis būtų pasirinkęs Vienoje įsisteigusį advokatą, yra suderinama su Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalimi.

27 Taigi šios Sąjungos teisės nuostatos išaiškinimas yra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui būtinas pagrindinei bylai išspręsti. Todėl Austrijos Respublikos pareikštas prieštaravimas dėl priimtinumo turi būti atmestas.

Dėl esmės

28 Pažymėtina, kad iš Direktyvos 87/344 vienuoliktos konstatuojamosios dalies ir 4 straipsnio 1 dalies matyti, jog asmens, turinčio teisinių išlaidų draudiminę apsaugą, interesai reiškia, kad jis bet kokiame teismo ar administraciniame procese gali laisvai pasirinkti advokatą arba kitą asmenį, kuris turi nacionalinių įstatymų numatytus reikalavimus atitinkančią kvalifikaciją.

29 Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad ši nuostata, kurioje įtvirtinta laisvė pasirinkti atstovą, yra visuotinė ir privaloma (šiuo klausimu žr. 2009 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *Eschig*, C-199/08, Rink. p. I-8295, 47 punktą).

30 Darytina išvada, kad nacionalinės teisės aktais, kaip antai nagrinėjamais pagrindinėje byloje, atsižvelgiant į tai, kaip jie buvo išaiškinti šio sprendimo 12 punkte minėtame 2009 m. gruodžio 16 d. Sprendime *Obster Gerichtshof*, negalima apriboti šios pasirinkimo laisvės vien advokatais, kurie turi kontoras teismo ar administracinės institucijos, kompetentingų nagrinėti numatomą bylą pirmąja instancija, buveinės vietoje, ar advokatais, kurie įsipareigoja taip sąskaitose nurodyti savo išlaidas ir honorarus, kaip tai darytų pirmieji.

31 Vis dėlto minėto Sprendimo *Eschig* 65 ir 66 punktuose Teisingumo Teismas konstatavo, kad nesiekiama visiško teisinių išlaidų draudimo sutartims taikomų taisyklių suderinimo ir kad esant dabartinei Sąjungos teisės būklei valstybės narės lieka laisvos nustatyti tokioms sutartims taikomą reglamentavimą tiek, kiek tai daroma laikantis šios teisės ir ypač Direktyvos 87/344 4 straipsnio.

32 Taigi klausimas dėl su atstovo dalyvavimu susijusių išlaidų atlyginimo apimties, kuris nagrinėjamas pagrindinėje byloje, nėra aiškiai reguliuojamas šioje direktyvoje. Iš tiesų nei remiantis jos nuostatomis, nei konstatuojamosiomis dalimis negalima manyti, kad sumos, kurią teisinių išlaidų draudikas turi skirti tam, kad atlygintų įgalioto atstovauti apdraustajam asmens patirtas išlaidas, nustatymas yra reguliuojamas šioje direktyvoje.

33 Taigi pasirinkimo laisve Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalyje pavartota prasme valstybės narės neįpareigojamos nurodyti draudikams bet kokiomis aplinkybėmis atlyginti visas dėl apdraustojo asmens gynybos patirtas išlaidas, neatsižvelgiant į tai, kur yra įsisteigęs asmuo, turintis teisę verstis profesine jo atstovavimo veikla, palyginti su teismo ar administracinės institucijos, kompetentingų nagrinėti bylą buveinės vieta, jei tik ši laisvė nepraranda savo reikšmės. Taip būtų, jei dėl šių išlaidų atlyginimo apribojimų apdraustajam taptų *de facto* neįmanoma protingai pasirinkti atstovo. Bet

kuriuo atveju nacionaliniai teismai, į kuriuos kreiptasi šiuo klausimu, turi patikrinti, kad nėra tokio apribojimo.

34 Be to, nacionalinės teisės aktuose, kaip antai nagrinėjami pagrindinėje byloje, neatmetama sutarties šalių laisvė susitarti, kad teisinių išlaidų draudimas taip pat apima išlaidų, susijusių su atstovų, neįsisteigusių kompetentingo teismo buveinės vietoje, dalyvavimu, atlyginimą, apdraustajam sumokėjus galbūt didesnę draudimo įmoką.

35 Nagrinėjamu atveju G. Stark galėjo pasirinkti advokatą draudikui neprieštaraujant. Be to, galima pritarti tam, kad išlaidomis, susijusiomis su tuo, jog advokato kontora yra nutolusi nuo kompetentingo teismo buveinės, su sąlyga, kad tai patikrins prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, paprastai neapribojama laisvė pasirinkti advokatą.

36 Atsižvelgiant į visus minėtus svarstymus, į pateiktą klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad ja nedraudžiama nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią gali būti susitarta, jog asmuo, turintis teisinių išlaidų draudimą, gali pasirinkti jo interesams atstovauti administraciniuose ar teismo procesuose tik galinčius verstis šia profesine veikla asmenis, kurie turi savo kontorą teismo ar administracinės institucijos, kompetentingos nagrinėti bylą pirmąja instancija, buveinės vietoje, jei tam, kad apdraustojo laisvė pasirinkti įgaliotą jam atstovauti asmenį neprarastų reikšmės, šis apribojimas yra susijęs tik su atstovo dalyvavimu susijusių išlaidų, kurias padengia teisinių išlaidų draudikas, apimtimi ir su tuo, kad draudėjo faktiškai sumokėta išmoka būtų pakankama, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

37 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (ketvirtoji kolegija) nusprendžia:

Direktyvos 87/344 dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su teisinių išlaidų draudimu, derinimo 4 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad ja nedraudžiama nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią gali būti susitarta, jog asmuo, turintis teisinių išlaidų draudimą, gali pasirinkti jo interesams atstovauti administraciniuose ar teismo procesuose tik galinčius verstis šia profesine veikla asmenis, kurie turi savo kontorą teismo ar administracinės institucijos, kompetentingos nagrinėti bylą pirmąja instancija, buveinės vietoje, jei tam, kad apdraustojo laisvė pasirinkti įgaliotą jam atstovauti asmenį neprarastų reikšmės, šis apribojimas yra susijęs tik su atstovo dalyvavimu susijusių išlaidų, kurias padengia teisinių išlaidų draudikas, apimtimi ir su tuo, kad draudėjo faktiškai sumokėta išmoka būtų pakankama, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

Parašai.